

Stanisław Boridczenko

Uniwersytet Jagielloński

Geneza demokratycznych instytucji samorządu na terenach Islandii w latach 870–930

DOI: 10.19195/1643-0328.23.13

Słowa kluczowe: demokracja, Islandia, władza, samorząd, historia

Wprowadzenie

Kwestia rozwoju instytucji demokratycznych w kontekście historycznym przyciąga uwagę ze względu na jej wpływ na kształtowanie światowej polityki. Badania łączące wiedzę historyczną z naukami politycznymi mogą ujawnić nowe wątki, których wcześniej nie podejmowano. Przykładowo, wielu uczonych z zakresu nauk politycznych, rozpatrując kwestie związane z procesem demokratycznym, wskazuje państwa skandynawskie jako wzorcowy przykład demokracji działającej na rzecz obywatela. W jaki jednak sposób rozwijało się społeczeństwo skandynawskie, aby uzyskać podobny styl sprawowania władzy? Na to i inne pytania nie da się odpowiedzieć bez odniesienia do historii — tej najdawniejszej. W przypadku Islandii znaczącą trudność stanowi brak obszernych opracowań, za sprawą pokojowej polityki i nieznacznej roli na arenie międzynarodowej jest ona bowiem krajem mało znanym i nieprzyciągającym uwagi badaczy.

Dlatego też głównym celem niniejszej pracy jest omówienie historii powstania i rozwoju samorządowych instytucji demokratycznych na terenie Islandii. Wyspa ta stanowi jaskrawy przykład rozwoju społeczeństwa izolowanego, które po zakończeniu rozpadu plemiennej protodemokracji naturalnej rozpoczęło ewolucję w kierunku stworzenia państwowości. Zakres chronologiczny opracowania obejmuje lata 870–930. Rok 870 to oficjalny początek osiedlania się pierwszych „Islandczyków” na tych ziemiach. Natomiast rok 930 to symboliczne zakończenie epoki masowego osadnictwa i utworzenie instytucji władzy obejmującej teren całej wyspy — od tego momentu Islandia postrzegana jest jako państwo. Rozpoczynająca się od roku 930 epoka *Althing* wniosła do politycznej rzeczywistości Islandii wiele zmian, które trudno uznać za kontynuację okresu poprzedniego.

Zdaniem wielu uczonych nie można mieć wątpliwości co do istnienia na Islandii w latach 870–930 społeczeństwa opartego na zasadach demokracji. Podejście to cieszyło się wielką popularnością w pierwszej połowie XIX w., a dziś głównym jego zwolennikiem

jest Jesse L. Byock¹. Jednocześnie spotkać można opinie, które kwestionują zasadność uznawania instytucji, takich jak *ting* czy *goðorð* (godord), za protodemokratyczne. Zdaniem zwolenników tego stanowiska nie można uznawać oligarchii najbogatszych rodzin za przejaw demokracji, ponieważ taki ustrój jest niezgodny z jej istotą. Ten sposób myślenia bliski jest wielu szkołom naukowym XX w., głównie o poglądach marksistowskich².

Główną tezę niniejszej rozprawy jest założenie, iż „instytucje publiczne” Islandii epoki osadnictwa miały charakter demokratyczny. Dodatkowo podniesiona zostanie teza, według której system samorządów islandzkich już w latach 870–930 zaczął się rozwijać w kierunku demokratycznej instytucji władzy publicznej. Głównym materiałem badawczym są sagi islandzkie, m.in.: *Eyrbyggja saga* (*Saga o mieszkańcach Eyri*), tzw. *Księga o Zasiedleniu*, czyli *Landnámabók*, oraz średniowieczna kronika *Íslendingabók* (*Książka o Islandczykach*). Warto jednak podkreślić, że dostępne źródła w większości powstały już po zakończeniu epoki wikingów. Zostały stworzone przez mnichów, którzy spisując historię znaną z tradycji ustnej, mogli interpretować ją przez pryzmat współczesnej im sytuacji politycznej. Oczywiście informacje zebrane w taki sposób nie zawsze mogą być uznane za wiarygodne. Dlatego też trzon publikacji stanowią książki i artykuły naukowe tworzone przez wybitnych uczonych europejskich oraz amerykańskich. Jest to głównie literatura angielskojęzyczna, a najbardziej pomocne przy opracowaniu tematu były: fundamentalna rozprawa Jessego L. Byocka *Medieval Iceland: Society, Sagas, and Power* oraz *Icelanders in the Viking Age: The People of the Sagas* Williama R. Shorta, która zawiera rozważania na temat wielu kwestii dotyczących ustroju politycznego na terenach skandynawskich epoki wikingów.

Rozwój społeczeństwa islandzkiego w latach 870–930

Na kształcie ustroju społecznego Islandii swoje piętno odcisnęła historia osiedlania się ludności na wyspie. System Islandii został bowiem stworzony oddolnie, a jej charakterystyczne dzieje, położenie geograficzne i wyspiarska natura wspólnoty pomagają naświetlić zasady funkcjonowania całego systemu sprawowania władzy na tym terenie.

Istnieje kilka teorii dotyczących przybycia na wyspę pierwszych mieszkańców. Wikingowie zaczęli kolonizację Islandii już pod koniec IX w.³ Lata 870–930 są etapem *landnám* (w dosłownym tłumaczeniu: czasem przyjęcia ziemi)⁴. W tym okresie ludność

¹ J.L. Byock, *The Icelandic Althing: Dawn of Parliamentary Democracy*, [w:] *Heritage and Identity: Shaping the Nations of the North*, red. J. Fladmark, Donhead 2002, s. 1–18.

² Dziś znanym zwolennikiem tej koncepcji jest słynny w szerokich kręgach filozof Slavoj Žižek. Podobna opinia jest też często ujawniana w pracach naukowych historyków zajmujących się Islandią. Na ten temat zob. np. E. Christean, *The christianization of Iceland: Priests, power and social change, 1000–1300*, „The English Historical Review” 116, 2001, z. 468, s. 932.

³ Na ten temat zob. np. M. Hermanns-Audardóttir, *The early settlement of Iceland. Results based on excavations of a Merovingian and Viking farm site at Herjólfssdalur in the westman islands, Iceland*, „Journal Norwegian Archaeological Review” 24, 1991, z. 1, s. 1–9.

⁴ K.P. Smith, *Landnám: The settlement of Iceland in archaeological and historical perspective*, „World Archaeology” 26, 1995, z. 3, s. 319–346.

przybywała na Islandię z kilku stron. Pierwszą falę migracji stanowiły rodziny pozostające, jak głośzą sagi, w konflikcie z ówczesnym królem Norwegii Haraldem I, zmuszone do ucieczki i poszukiwania nowego miejsca zamieszkania⁵. Już pierwsze pokolenie Islandczyków, osiedlających się tam z powodów politycznych, miało więc pojęcie o władzy scentralizowanej. W tym czasie wyspa nie miała mieszkańców mogących stawić opór migrantom. Byli tam co prawda mnisi, którzy osiedlili się jeszcze w VIII w.⁶, ale nie mogli oni w realny sposób wpłynąć na przybywających Skandynawów. Część mnichów stała się niewolnikami, pozostali zostali zmuszeni do opuszczenia wyspy⁷.

Drugim źródłem migracji były kolonie wikingów na Wyspach Brytyjskich, Dania oraz Szwecja. Mieszkańcy tych terenów opuszczali swoje gospodarstwa z powodu przełudnienia i braku ziem pod uprawę rolną. Praktycznie niezamieszкана wyspa była dla nich rajem, tym bardziej że klimat Islandii był wtedy bardzo korzystny dla rolnictwa⁸. Oni również znali już rozwiniętą organizację społeczną, ponieważ na terenach, które opuszczali, istniała ścisła hierarchia, bliższa monarchii niż demokracji.

Większość przybyszów pochodziła z terenów, na których panował system jedynowładztwa. Dlaczego zatem na wyspie tej nie powstał styl zarządzania społeczeństwem podobny do istniejącego w ojczyźnie migrantów? Z jakiego powodu pierwsi Islandczycy zrobili krok w kierunku przeszłości i zbudowali system podobny do rządu plemiennego? Odpowiedź na te pytania zawarta jest w naturze migracji. Jej istotnym czynnikiem było to, że wśród migrantów była stosunkowo niewielka liczba przywódców⁹. Po przybyciu na wyspę stawali się oni zwykłymi osadnikami, równymi wśród równych, na Islandii nie istniało bowiem żadne zagrożenie o charakterze militarnym i nie było potrzeby powoływania wodza.

Jest to ważna różnica w stosunku do innych inwazji wikingów — zwykle prowadzona przez nich kolonizacja odbywała się pod kierunkiem przywódców wojskowych, zdolnych do walki, posiadających umiejętności militarne oraz taktyczne (jak podczas osiedlenia się Skandynawów na Wyspach Owczych). Kolonie powstające w taki sposób w krótkim czasie zapominały o demokratycznych zasadach sprawowania władzy.

Na Islandii zachodziły odwrotne procesy. Dodatkowo z powodu braku rdzennych mieszkańców, znacznej odległości od Europy oraz wielkiej ilości ziemi nadającej się pod uprawę osiedlający się nie byli zagrożeni konfliktem zbrojnym. Z tych samych powodów wspólnota islandzka nie potrzebowała liderów, zdolnych do obrony i stawienia czoła zagrożeniom, tak zewnętrznym, jak wewnętrznym.

⁵ Wskazania na dane źródło migracji można znaleźć w *Landnámabók* (ks. I, rozdz. 9).

⁶ Podobnie zakłada m.in. Thomas Charles w pracy *Lethbridge Herdsmen & Hermits: Celtic Seafarers in the Northern Seas*, Cambridge 1950.

⁷ O podobnym rozwoju zdarzeń mówi w średniowiecznej kronice *Íslendingabók* Ari Þorgilsson (A.M. Þorgilsson, *Księga Islandczyków (Íslendingabók)*, przeł. A. Foryt, Sandomierz 2012).

⁸ D.M. Zori, *The Norse in Iceland*, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935413.001.0001/oxfordhb-9780199935413-e-7> (dostęp: 24 lutego 2017).

⁹ J.L. Byock, *op. cit.*, s. 2.

Na kształt systemu islandzkiego mogło mieć również wpływ własne doświadczenie migrantów, którzy opuszczali swoją ojczyznę z powodu konfliktu z rosnącym w siłę królem. W nowym miejscu zamieszkania nie chciano wprowadzać obyczajów i praw, które mogłyby doprowadzić do powtórzenia się sytuacji z Norwegii¹⁰.

Geneza instytucji publicznych na Islandii w latach 870–930

W pierwszym etapie rozwoju społeczności islandzkiej koloniści starali się ograniczać kontakty z ludźmi spoza najbliższego kręgu krewnych, głównie dlatego, że w czasach *landnám* nie istniał jeszcze system rozpatrywania sporów i konfliktów, więc każdy obcy stanowił poważne zagrożenie. Pierwsi osadnicy osiedlali się w dużym rozproszeniu. Mieszkała w niedużych grupach-rodzinach, bez konkretnego ośrodka centralnego¹¹. Zwykle grupy te składały się z mężczyzn, kobiet, dzieci i niewolników (niewolnicy w większości pochodzili z Wysp Brytyjskich¹²). Każda rodzina stanowiła samowystarczającą wspólnotę, niezależną od zewnętrznych wpływów. Z powodu osiedlania się w izolacji przez długi czas udawało się utrzymać większość demokratycznych tradycji przeniesionych z ojczyrstych ziem. Należy przy tym podkreślić, iż koloniści uchronili tradycję *tingu*.

Ting jest tradycyjnym germańskim zgromadzeniem wolnych mężczyzn zbierających się w celu podjęcia ważnych decyzji. W tych czasach na terenach kontynentalnej Europy w większości państw albo już sformowano, albo, jak w przypadku Skandynawii i ziem słowiańskich, właśnie zaczynał się proces formowania scentralizowanego państwa pod zwierzchnictwem monarchy. Instytucje podejmowania wspólnych decyzji były tam likwidowane, a władzę przejmowały rodzące się elity. Potwierdzenie istnienia instytucji *tingu* już w czasach osadnictwa można znaleźć w *Eyrbyggja saga*, gdzie wspomina się o *tingu* w Tornesie. Z kolei w rozdziale trzecim *Íslendingabók* opisywane jest stworzenie *tingu* w Kjalarnese przez Torsteina Ingvaldse. Z powodu braku innych źródeł nie można ustalić, ile takich spotkań odbyło się w epoce osadnictwa.

Warto podkreślić, że od pierwszych dni po przybyciu na wyspę osadnicy zaczęli wprowadzać istotne zmiany w tradycyjnym skandynawskim *tingu*. Zmiany te zmieniły układ sił politycznych, zbliżając *ting* do systemu demokratycznego. Tradycyjny skandynawsko-germański *ting* po zakończeniu czasów wielkiej wędrówki ludów pośredniczył pomiędzy arystokracją a wolnymi mężczyznami. Na kontynencie *ting* miał dwa typy uczestników: jedni byli aktywni, a inni bierni, czyli mieli tylko prawo do wyrażenia zgody lub niezgody w rozważanych kwestiach. W rozwoju *tingu* na terenach islandzkich można zaobserwować proces zmierzający w kierunku równouprawnienia wszystkich

¹⁰ Podobna koncepcja została opracowana m.in. przez Jona A. Hjaltalina w drugiej połowie XIX w. — *idem*, *On the civilisation of the first Icelandic colonists, with a short account of some of their manners and customs*, „Transactions of the Ethnological Society of London” 6, 1868, s. 176–182.

¹¹ O. Vésteinsson, *The Archaeology of Landnám: Early Settlement in Iceland*, [w:] *Vikings: The North Atlantic Saga*, red. W.F. Fitzhugh, E. Ward, Washington 2000, s. 164–174.

¹² Na ten temat zob. np. G. Sigurðsson, *Gaelic Influence in Iceland: Historical and Literary Contacts. A Survey of Research*, Reykjavík 1996.

uczestników¹³. Islandczycy już na początku rozwoju swojej wspólnoty zlikwidowali wszystkie formy przymusu, które zwykle znajdowały się w rękach liderów. Kolejną zmianą było rozszerzenie uprawnień *tingów* tak, aby mogły one obejmować wszystkie interesy wspólnoty wolnych rolników, pełniąc jednocześnie rolę sądowniczą i ustawodawczą. W wyniku opisanych procesów nastąpiła likwidacja koncentracji prawa do stosowania przymusu w rękach jednej grupy (w przypadku Islandii byłoby to *goði*, o czym więcej w dalszej części artykułu) z równoczesnym wprowadzeniem równości wszystkich wolnych mężczyzn. Można więc dostrzec zbieżność zasad społeczeństwa islandzkiego epoki wikingów z zasadami demokracji.

Głównym wyzwaniem stojącym przed islandzkimi migrantami pierwszych pokoleń była kwestia zamieszkania i rozwoju gospodarki na wyspie pozbawionej bogactw naturalnych (nawet drewno do budowy było importowane ze Skandynawii i Wysp Brytyjskich). Stworzenie instytucji zapewniających porządek publiczny mogło zapobiec wiecznej walce wszystkich ze wszystkimi o skromne bogactwa naturalne. Takie instytucje miały pomóc w przetrwaniu na surowych ziemiach wyspy.

Od rozpoczęcia *landnám* do pierwszej połowy XI w. powstawało społeczeństwo, którego główną cechą była wolność większości. Momentem przełomowym w rozwoju ustroju demokratycznego na Islandii czasów wikingów stał się rok 930 — wtedy po raz pierwszy zebrał się *Althing*, czyli najwyższy organ przedstawicielski i ustawodawczy Islandii owych czasów. Od tej chwili oficjalnie kończył się okres przyjęcia ziemi, który kojarzył się z brakiem instytucji władzy na obszarze całej wyspy. Była to odpowiedź na potrzebę centralnego organu regulacyjnego w już uformowanym społeczeństwie islandzkim¹⁴.

Bez wątpienia tworzenie skomplikowanej struktury *Althing* odbywało się na podstawie doświadczenia zdobytego w czasach *landnám*, kiedy powoli zakładano podstawowe instytucje samorządowe, z każdą kolejną dekadą obejmujące coraz większe terytoria. Tymi podstawowymi instytucjami samorządowymi stały się tzw. *tingi*, które interweniowały w sytuacji pojawienia się konfliktów i problemów. Rozwój Islandii dużymi krokami zmierzał jednak w kierunku stworzenia prawdziwego społeczeństwa obejmującego całą wyspę, myślącego o sobie jako o czymś jedynym i mającego wspólne narzędzia do rozwiązywania konfliktów. Wyrazem tego procesu było stopniowe powiększanie zasięgu *tingów* trwające przez cały okres *landnám*, a zwieńczeniem — powstanie instytucji obejmującej całą wyspę, czyli *Althing*.

Przybywający na Islandię wpływowi ludzie po przybyciu różnili się od pozostałych wyłącznie swoim początkowym kapitałem. Jednak, jak sugeruje część badaczy, w tym Jesse L. Byock, mogli oni być właścicielami okrętów, których używali migranci, co mogło im zapewnić pozycję liderów (słowo „lider” nie jest tu najbardziej odpowiednim terminem; dużo lepsze wydaje się stosowane w literaturze anglojęzycznej określenie z dziedziny antropologii — *Big Man*). Można więc zakładać, że już na samym początku wyłoniła się warstwa, która wzięła na siebie pełnienie części funkcji publicznych. Osoby

¹³ J.L. Byock, *op. cit.*, s. 1–18.

¹⁴ J. Jóhannesson, *A History of the Old Icelandic Commonwealth: Islendinga Saga*, Winnipeg 2006, s. 35–41.

te stały się podstawą powstających na wyspie instytucji samorządowych. Początkowo zajmowali się obradami religijnymi i sprawowali funkcje sędziów¹⁵. Podobny rozwój w Europie kontynentalnej powodował rozwarstwienie społeczeństwa i wprowadzenie jedynowładztwa, jednak w przypadku Islandii klimat, mała liczba mieszkańców (w ciągu całego etapu przyjęcia ziemi liczba osób osiedlających się na Islandii wyniosła według szacunków pomiędzy 4300 a 24 000¹⁶), brak wrogów i inne czynniki uniemożliwiały im koncentrację władzy.

Z czasem, zwiększając swój majątek, *Big Men* przekształcili się w warstwę tzw. *goði*. Początkowo terminu tego na Islandii używano na określenie kapłanów pogańskich, jednak z powodu ścisłego związku duchownych z życiem społecznym i obejmowania przez nich części funkcji publicznych z upływem czasu funkcje te połączyły się, stając nazwą dla wspomnianej grupy społecznej. *Goði* byli islandzką elitą. Klasa ta składała się z najbogatszych rolników i zarazem oficjalnych przywódców *tingów* oraz innych stowarzyszeń terenowych. Do czasu przyjęcia chrztu przez Islandię pełnili oni także obowiązki przywódców religijnych.

Główna zasada demokratyczności w instytucji *goði* polegała na tym, iż status ten był nabywany. Nie istniały zasady, które by ograniczały możliwość zostania *goði* na podstawie pochodzenia, ale oczywiście nie mogli nimi być niewolnicy ani kobiety. Pod tym względem system wyłaniania elit (ruchliwości społecznej) był demokratyczny i elastyczny, dając każdemu wolnemu mężczyźnie możliwość zmiany jego klasy społecznej. Od czasów osadnictwa, aż do utraty niezależności przez wyspę, istniały różne sposoby na dołączenie do *goði*. Przede wszystkim trzeba było stać się znanym i szanowanym w swojej okolicy człowiekiem. Rozsądnie gospodarując majątkiem, można było następnie zostać właścicielem *goðorð*, co było równoważne z przyjęciem do warstwy *goði*¹⁷. Objęcie tej funkcji wiązało się z obowiązkiem obrony interesów wolnych rolników, którzy wykazali chęć przyłączenia się. Posiadacze *goðorð* stanowili podstawę spójności społeczeństwa, ponieważ łączyli rozproszonych po okolicy rolników, a później stali się fundamentem państwowości islandzkiej. Ciekawostką jest fakt, iż sama instytucja polegała na dobrowolności uznania ich statusu oraz pełnomocnictwa. Dziś trudno wskazać drogę i etapy rozwoju instytucji *goði* na Islandii czasów osadnictwa, ponieważ pozostało niewiele materiałów. Jednak, powołując się na kronikę islandzką oraz na to, iż od razu po stworzeniu *Althing* warstwa ta przyjęła rolę elity politycznej, można podejrzewać, że w ciągu całej epoki przyjęcia ziemi trwało jej kształtowanie się z jednoczesnym wyodrębnieniem zakresu jej władzy.

Na koniec warto powrócić do powiązań społecznych pomiędzy rodzącą się elitą a resztą społeczeństwa oraz sposobów sprawowania władzy. Jak już wspomniano, mała liczba mieszkańców oraz tradycje przyniesione z kontynentu nie sprzyjały stworzeniu na wyspie z surowymi warunkami życia ścisłej hierarchii. Dlatego też na terenach Islandii powstawały nieliczne instytucje o charakterze demokratycznym zapewniające równość

¹⁵ J.H. Aðalsteinsson, *A Piece of Horse Liver: Myth, Ritual and Folklore in Old Icelandic Sources*, Reykjavík 1998, s. 35–56.

¹⁶ G. Karlsson, *Landnám Íslands. Háskólaútgáfan*, Reykjavík 2016, s. 251–254.

¹⁷ J.L. Byock, *Medieval Iceland: Society, Sagas, and Power*, San Francisco 1988, s. 120–123.

wszystkich uczestników procesu politycznego. Większość instytucji „władzy” może być uznana za instytucje samorządowe, zakres ich działalności oraz kompetencje nie pozwalają bowiem na określenie ich mianem „rządowych”. Ujawniające się w trakcie rozwoju powiązania pomiędzy elitą a resztą społeczeństwa były bardzo mocne, jednak w żaden sposób nie wznosiły *goði* ponad resztę wspólnoty islandzkiej. *Goði* nie posiadali żadnych instrumentów przymusu, ponieważ byli przywódcami małych wspólnot w rezultacie nieformalnych umów zakorzenionych w tradycji¹⁸. Co więcej, zebrania wolnych mężczyzn nosiły charakter demokratyczny, uczestnictwo w nich było dobrowolne i nie było obowiązkiem podporządkowania się decyzjom większości.

Podsumowanie

Kwestia rozwoju instytucji demokratycznych na terenie Islandii w epoce *landnám* może się wydawać skomplikowana i niejednoznaczna. Główne trudności są związane z brakiem materiałów, dlatego też badania bazują na interpretacji sag oraz znaleziskach archeologicznych. Mimo to udało się wykazać, iż system sprawowania władzy na Islandii w epoce osadnictwa miał wyraźne cechy ustroju demokratycznego. Zostało to udowodnione w drodze analizy istniejących wówczas instytucji w kontekście nauk politycznych z równoczesnym uwzględnieniem dowodów wskazujących na to, że instytucje samorządowe Islandii czasów wikingów były tworzone oraz funkcjonowały bez przywódców oraz instrumentów przymusu. Warto podkreślić, iż ustrój islandzki czasów *landnám* był formą demokracji dla mniejszości ograniczonej i, co ważne, musiał istnieć w warunkach braku instytucji państwowych. Świadczy to o obecności wspólnoty demokratycznej na Islandii tego czasu. W znacznej mierze swoje piętno na rozwoju demokracji w społeczeństwie islandzkim odcisnął fakt, iż musiało ono egzystować na wyspie, której polityczny oraz socjalny ustrój znajdował się na etapie zakończenia rozpadu plemiennej protodemokracji. Czynniki obiektywne stały się przychylnym wsparciem dla rodzących się instytucji demokratycznych, odróżniając polityczny ustrój tej wyspy od rosnących w siłę reżimów dyktatorstwa w innych rejonach Europy. Warto również zauważyć, iż *ting*, tak samo jak stanowisko *goði*, w znacznej mierze mogą być uznane za instytucje demokratyczne w klasycznym tego słowa znaczeniu, funkcjonowały one bowiem przy wsparciu woli większości uczestników procesu politycznego. Bez wątplenia można mówić więc o demokratycznej naturze samorządów Islandii.

Bibliografia

- Aðalsteinsson J.H., *A Piece of Horse Liver: Myth, Ritual and Folklore in Old Icelandic Sources*, Iceland University Press, Reykjavík 1998.
- Barrett J.H., *Contact, Continuity and Collapse: The Norse Colonization of the North Atlantic*, Brepols Publishers n.v., Turnhout 2003.

¹⁸ J.L. Byock, *Viking Age Iceland*, London 2001, s. 26–30.

- Byock J.L., *The Icelandic Althing: Dawn of Parliamentary Democracy*, [w:] *Heritage and Identity: Shaping the Nations of the North*, red. J. Fladmark, Routledge, Donhead 2002.
- Byock J.L., *Medieval Iceland: Society, Sagas, and Power*, University of California Press, San Francisco 1998.
- Byock J.L., *Viking Age Iceland*, Penguin Classic, London 2001.
- Chapman J., Hamerow H., *Migrations and Invasions in Archaeological Explanation*, Archaeopress, Oxford 1997.
- Charles T., *Lethbridge Herdsmen & Hermits: Celtic Seafarers in the Northern Seas*, Bowes & Bowes, Cambridge 1950.
- Christean E., *The Christianization of Iceland: Priests, Power and Social Change, 1000–1300*, „The English Historical Review” 116, 2001, z. 468.
- Diamond J., *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*, Penguin, London 2005.
- Fitzhugh W.F., Ward E., *Vikings: The North Atlantic Saga*, Smithsonian Institution Press, Washington 2000.
- Fladmark J.M., Heyerdahl T., *Heritage and Identity: Shaping the Nations of the North*, Routledge, London 2013.
- Hermanns-Audardóttir M., *The early settlement of Iceland. Results based on excavations of a Merovingian and Viking farm site at Herjólfssdalur in the westman islands, Iceland*, „Journal Norwegian Archaeological Review” 24, 1991, z. 1.
- Hjaltalin A.J., *On the civilisation of the first icelandic colonists, with a short account of some of their manners and customs*, „Transactions of the Ethnological Society of London” 1868, nr 6.
- Jóhannesson J., *A History of the Old Icelandic Commonwealth: Islendinga Saga*, University of Manitoba Press, Winnipeg 2006.
- Karlsón G., *Landnám Íslands. Háskólaútgáfan*, Iceland University Press, Reykjavík 2016.
- Księga o Zasieleniu (Landnámabók)*, przeł. S. Ziętownski, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Islandzkiej, Warszawa 1998.
- Short W.R., *Icelanders in the Viking Age: The People of the Sagas*, McFarland, Jefferson 2010.
- Sigurðsson G., *Gaelic Influence in Iceland: Historical and Literary Contacts. A Survey of Research*, Iceland University Press, Reykjavík 1996.
- Smith K.P., *Landnám: The settlement of Iceland in archaeological and historical perspective*, „World Archaeology” 1995, nr 26.
- Sveinbjarnardóttir G., *Farm Abandonment in Medieval and Post-Medieval Iceland: An Interdisciplinary Study*, Oxbow Books, Oxford 1992.
- Thorgilsson A.M., *Księga Islandczyków (Íslendingabók)*, przeł. A. Foryt, Armoryka, Sandomierz 2012.
- Vésteinsson O., *The Archaeology of Landnám: Early Settlement in Iceland*, [w:] *Vikings: The North Atlantic Saga*, red. W.F. Fitzhugh, E. Ward, Smithsonian Institution Press, Washington 2000.
- Wilson D.M., *The Vikings in the Isle of Man*, Aarhus University Press, Aarhus 2008.
- Zori D.M., *The Norse in Iceland*, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935413.001.0001/oxfordhb-9780199935413-e-7> (dostęp: 27 lutego 2017).

The genesis of the democratic self-government institutions in the Iceland in 870–930

Keywords: democracy, Iceland, power, government, history

Summary

The article presents information about creating of the politic institution in Iceland in 870–930. The author's intention is the study and description of the development of democratic self-governing institutions with demonstration proofs that Iceland self-govern institution can be perceived like democratic. It also indicates the main features of Icelandic society that have left a mark on government institutions.